

KRISTÝNA BÍLKOVÁ
Ostravská univerzita
kristyna.bilkova@osu.cz

DOI: <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.61.1.17>
Onomastica LXI/1, 2017
PL ISSN 0078-4648

VÝZKUM ČESKÝCH HYDRONYM V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ*

Klíčová slova: hydronymum, hydronomastika, Hydronymia Europaea, Hydronymia Slovaciae, historický kontext

VÝCHODISKA

Tato studie vychází z teoretické části dizertační práce „Hydronymie povodí Ostravice“, která se metodologicky opírá o jednotné zpracování hydronymie v rámci projektů „Hydronymia Europaea“ (Schmid–Rymut–Udolph, 1988, dále HE) a zejména „Hydronymia Slovaciae“ (Krško, 2005, dále HS) a aplikuje tuto metodologii na české prostředí. Tematicky se jedná o sondu do problematiky historie výzkumu hydronym v českém kontextu, a to od počátků k dnešku. Z úsporných důvodů nejsou do textu zařazeny všechny studie, články a diplomové práce, které se nám podařilo shromáždit. Kompletní soubor hydronymicky zaměřených prací a prací týkajících se českého kontextu je součástí již zmíněné dizertační práce.

Pro potřeby soupisu bibliografie české hydronomastiky byly použity tištěné i elektronické zdroje. Konkrétně byla excerpována bibliografická databáze Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. (BD, <http://bibliografie.ujc.cas.cz/>), dále publikace, které se zabývají přehledy české lingvistické práce (např. Tyl, 1955, nebo Nováková, 1991), české a slovenské onomastické práce (např. Nováková–Dvonč, 1992), české onomastické práce (např. Nováková, 2013) či české toponomastické práce (Honl, 1970), a soupisy české onomastické práce publikované v „Onomastickém zpravodaji“ (roč. 24–31). Dalším, avšak neméně přínosným, zdrojem byly odkazy na použitou literaturu, které jsou součástí statí, recenzí či zpráv pojednávajících o hydronymech a uveřejněných v onomasticky zaměřeném periodiku „Acta onomastica“ (1995–2013), dříve „Onomastický zpravodaj

* Text vznikl s podporou grantového projektu SGS01/FF/2016-2017 „Nové přístupy k výzkumu toponymie — na příkladu vybraných lokalit Moravy a Slezska“ (poskytovatel Ostravská univerzita, Filozofická fakulta).

ČSAV/AV ČR“ (1983–1994), původně „Zpravodaj Místopisné komise ČSAV“ (1960–1982).

OBDOBÍ DO KONCE 18. STOLETÍ

Hydronyma se objevují nejen na prvních mapách, ale také v nejstarších kronikách a mluvnících. Nejprve se jednalo o pouhé záznamy hydronym, postupně se však začaly objevovat jednoduché výklady v duchu lidové (naivní) či bakalářské (pseudoučenecské) etymologie (Šrámek, 2007, s. 377).

Hydronyma ve své kronice, „Chronica Boemorum“, zaznamenává už Kosmas¹. Ten jejich prostřednictvím lokalizuje objekty, o kterých píše. Např. hrad Libice, který se nacházel v místě vústění *Cidliny* do *Labe*: „Huius tam insignis ducis metropolis fuit Lubic sita loco, ubi amnis *Cidlina* nomen perdit suum intrans liberioris aque in fluvium *Labe*. Habuit autem principatus sui hos terminos: ad occidentalem plagam contra Boemiam rivulum *Surina* et castrum, quod est situm in monte *Osseca* iuxta flumen *Msam*“ (Kosmas–Bretholz, 1995, s. 49). Hydronyma v další významné, tentokrát česky psané památce, „Dalimilově kronice“², mají podobnou funkci jako u Kosmy, tedy lokalizační. Jako příkladu lze použít pasáž, ve které je prostřednictvím řeky *Biliny* popsáno místo, kde poslové našli Přemysla Oráče: „Páni po koni pojědu, až *Bieliny* řěky i dojedědu. Podlé řeky kůň poteče, až na jednu úléhl i přiteče, na niejž oráše muž veliký, obinuv své nohy lýky“ (Daňhelka a kol., 1988, s. 139). Kronika Václava Hájka z Libočan³ však již názvy nejen zaznamenává, ale u některých se rovněž pokouší o jejich výklad. Celkově tato kronika obsahuje přibližně šedesát názvů vodních objektů, z nichž je třetina českých (myšleno teritoriálně), např. *Morava*, *Dyje* atd. Lidovou (naivní) etymologii použil Hájek např. v případě hydronyma *Vltava*: „Neb ta řeka, kteráž nyní slove *Vltava* od některých jmenuje se, ta jest od nich *Vhltava* (jako *Hltava* aneb ku pití a hlatání jim velmi schopná aneb žádostivá) sloula“ (Hájek z Libočan–Linka, 2013, s. 58).

Četněji se vlastní jména objevovala ve slovnících a historicko-vlastivědných pracích. Úplně nový typ slovníku vytvořil Matouš Benešovský zvaný *Philonomus*, jehož „Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum“⁴ je novátorská právě tím, že uvádí *propria* a propojuje je s *apelativy*. Slovník obsahuje oddíl „Jména řek českých“, který zaznamenává názvy důležitých českých toků a jejich přibližnou lokalizaci, např. *Vpa*

¹ Vznik na počátku 12. století.

² Vznik na počátku 14. století.

³ Vznik roku 1541.

⁴ Vznik roku 1587.

v Jaroměře. *Laučna* pod Pardubicy. *Metuje* pod Jaroměřj (Philonomus–Koupil, 2003, s. 115). První historicko-vlastivědnou prací s onomasticky cennými rozbory oikonym, oronym a hydronym je „Respublica Bojema“⁵ (česky „O státě českém“) Pavla Stránského ze Zápské Stránky. Výklady jmen mají stejnou stavbu, objekty jsou lokalizovány a je uvedena etymologie pojmenování. Do prvních mluvnic *propria* příliš nepronikla, ale např. „Grammatica linguae bohemicae“⁶ Jana Václava Pohla v oddíle „Etymologia“ učenecky vykládá jména míst a řek na území Čech (Šrámek, 2007, s. 384).

Důležité je také zmínit historické mapové prameny. Celkově je toponymie našeho území zaznamenána na 3 411 mapách (podrobněji viz Roubík, 1952, 1955). Mezi nejstarší z nich patří „Ptolemaiovy mapy“ (150 n. l.), které jsou však málo spolehlivé. „Mapa Čech“ tiskaře Mikuláše Klaudiána (1518) obsahuje jména vybraných sídlišť, řek a pohoří. Nejstarší mapou Moravy je mapa Pavla Fabricia (1569), která informuje o 350 místních jménech (Šrámek, 2007, s. 382). K nejcennějším mapám jednoznačně patří Komenského „Mapa Moravy“⁷. Tato trojjazyčná mapa (čeština, němčina, latina) zaznamenává 730 jmen sídel, řek, rybníků a dalších toponym a k tomu dalších 286 do té doby nepojmenovaných objektů. Jedinečnost tohoto mapového pramenu tkví také v tom, že Komenský zde zachycuje česko-německé podoby toponym a ojediněle uvádí také jejich nářeční formu. Jedná se o první mapu zachycující kartograficky a onomasticky relativně celistvě názvosloví Moravy a částečně také Slezska (Šrámek, 2007, s. 382).

V 17. a 18. století z administrativních a právních důvodů vzniká potřeba evidovat názvy zemí, krajů a panství. Tyto popisy zachycují nejen jména místní, ale také pomístní. Mezi nejdůležitější patří „Berní rula“ (1653–1656) pro oblast Čech, „Lánové rejstříky“ (1669–1673) pro oblast Moravy, „Karolinský katastr“ (1721) pro oblast Slezska, dále „Tereziánský rustikální katastr“ z roku 1748 a „Josefínský katastr“, který vznikl pro Čechy a Slezsko v letech 1785–1789 a pro Moravu 1787–1789 (Šrámek, 2007, s. 383).

OBDOBÍ 19. STOLETÍ

Zvýšený zájem o historiografii, regionalistiku a studium vývoje jazyka podněcený národním obrozením se projevil také v rámci studia *propriální* sféry národního jazyka. U *proprií* byla zdůrazňována především ideová a společenská

⁵ Vznik roku 1518.

⁶ Vznik roku 1756.

⁷ Vznik roku 1626.

funkce, to ve velké míře ovlivňovalo jejich etymologické výklady (nesprávné, nevědecké, naivní či bakalářské). Dochází k rozvoji historicky zaměřených výzkumů proprií a pozornost se začíná obracet k pomístním jménům (Šrámek, 2007, s. 384–388). Ve 20. letech 19. století byla realizována triangulace území Čech, Moravy a Slezska, na jejímž základě byl vypracován „Stabilní katastr“, který byl doplněn tzv. indikačními skicami obsahujícími výčty (většinou poněmčených) jmen (Šrámek, 2007, s. 387–388).

Výklady proprií a také hydronym se v 19. století zabývali především historikové a středoškolští učitelé, které spojovalo sílicí vlastenectví vycházející z idejí národního obrození. Uveďme několik příkladů. Literární historik a středoškolský profesor František Bílý v roce 1864 uveřejnil článek, ve kterém vykládá mimo jiné také název potoka *Rebenka*, který se nachází v povodí *Ploučnice* (Honl, 1970, s. 13). Archeolog, vlastivědný a muzejní pracovník na Poděbradsku, Jan Hellich v roce 1899 ve svém článku popisoval zkomolené názvy řek, které se snažil uvést na pravou míru. „*Lánská*, ne *Sánská*, strouha; *Mrlina*, pův. *Morlina* a *Merlina*, *Hronětické*, ne *Hroznětické*, rameno *Vlkavy*. *Černavka*, pův. *Červenavka* (přítok *Výrovky*), ne *Černý potok*“ (Honl, 1970, s. 38). Několik článků o hydronymech napsal Hermenegild Jireček (např. 1874)⁸, právník, který se z oboru dějiny slovanského práva přeorientoval na místopis a toponomastiku. Výklady jmen českých řek i s jejich lokalizací a jmény získanými z historických pramenů obsahuje také Jirečkův článek „Zeměpisný obraz dávných Čech“ (1876). „Název ‚*Labe*‘ nalézá se již v Ruk. Zelenohorském, kdež připomenut ‚Dobroslavský Chlmeč, kde-že Orliciu *Laba* pije‘ a polský kronista Martinus Gallus týmž jménem řeku naši jmenuje (juxta *Laba* fluvium. Ad 1111), neméně i Kosmas český“ (Jireček, 1876, s. 727). Jireček hydronyma poprvé zařadil do slovanských souvislostí (Šrámek, 2007, s. 394; viz též Jireček, 1874). Robert Parma, gymnazijní profesor a vlastivědný pracovník, pořídil rozsáhlý soupis jmen samot, řek, potoků atd. frýdeckého okresu (např. 1893). Abecední soupis moravských toponym, mezi nimi i mnohých hydronym, pořídil Vincenc Prasek a některá z těchto jmen v závěrečné části této série i vyožil (1877). Významu hydronym pro filologii a historii si všiml Bedřich Spiess, který pod pseudonymem B. V. Borovský uveřejnil stať „Zapomenuté názvy některých potoků na Písecku“ pojednávající o historických hydronymech (Spiess, 1859). Různými podobami hydronym (*Mže*, *Radbuza* atd.) se zabýval Josef Strnad, plzeňský městský archivář (např. 1898). Na první část jeho článku „*Mže* či *Berounka*?“ reagoval František X. Prusík, který se kriticky vyjádřil zejména k hydronymu *Mže*. Nesouhlasil se Strnadovými závěry o transonymizačním procesu, tedy o přenesení jména z osady na řeku. „Právě zajisté opak je pravda, neboť výraz

⁸ Věnoval se také *transonymizaci* (zde přechodu názvů řek na osady při nich založené).

mže může se původně táhnouti jen k tekutině (srv. *mž-í*); od *mžeti* «prýštiti se, kapati» povstalo *mb-zja* = *Mža*, *Mže*. Tedy jméno toto měla nejprve řeka a od ní je dostala osada při ní ležící“ (1898, s. 12).

V tomto historickém období byl kladen důraz zejména na etymologické výklady, které byly však mnohdy nesprávné, ale na druhé straně byly také položeny základy moderní toponomastiky (rozdělení toponomastiky na místní a pomístní jména, nástin transonymizace).

OBDOBÍ OD POČÁTKU 20. STOLETÍ PO SOUČASNOST

Ve 20. století došlo k propojení historické a filologické větve onomastiky, důraz byl kladen na historický vývoj jmen a pozornost se začala obracet i k nesídlitním názvům. Roku 1913 byla založena Místopisná komise, jejímž cílem bylo popsat místní jména a sledovat názvoslovnou i přejmenovací činnost. Komise podnítila vznik základních děl české toponomastiky⁹, sběr pomístních jmen, vydávání vlastního, dnes už čistě onomastického, časopisu¹⁰ atd. (Šrámek, 2007, s. 399–400).

Na počátku 20. století vyšla práce slavisty Františka Černého a filologa Pavla Váši „Moravská jména místní“ (1907), která se zabývá místními jmény vzniklými z antroponym nebo z apelativ, německými místními jmény a jmény nových osad (Honl, 1970, s. 23). Hydronyma jsou zde zmíněna v souvislosti s motivací některých názvů osad, a to v apelativní i propriální sféře. „Mnoho osad pojmenováno bylo po blízké vodě, řece, říčce nebo potoku a t. p. Nejprostší název takové osady jest voda s bližším označením. [...] Po *Dyji* má jméno své *Dejc*. *Dač.*, lépe *Dyjice*. Jméno bystřice (*Brod* a j.) a bystřička (Val. Mez.) = voda, potok bystře tekoucí jest hojně“ (Černý–Váša, 1907, s. 151–153). Výklady jednotlivých slovních základů jsou etymologicko-historické.

Středoškolský profesor a historik, autor významných topografických prací August Sedláček vydal roku 1920 knihu „Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy“, v jejíž úvodní kapitole popsal prameny k určování historických názvů řek, vyjádřil se k změnám názvů vodních toků (jako příklad uvádí mj. řeku *Mži*), vysvětlil motivaci vzniku některých hydronym a jejich etymologii. Součástí této kapitoly je výběr hydronym a jejich variant s lokalizací a etymologickým výkladem. Samotný heslář je rozdělen do dvaceti oddílů podle lokalizace a příslušnosti daných toků k jejich povodí. Hesla ne-

⁹ Slovník A. Profouse nebo L. Hosáka a R. Šrámka (Profous, 1949, 1951, 1954; Profous–Svoboda, 1957; Profous–Šmilauer–Svoboda, 1960; Hosák–Šrámek 1970, 1980).

¹⁰ „Zpravodaj Místopisné komise ČSAV“ 1960–1982, „Onomastický zpravodaj ČSAV/AV ČR“ 1983–1994, „Acta onomastica“ 1995–dosud.

mají jednotnou podobu, mnohdy se jedná o pouhou lokalizaci toku, často obsahují nejen to, ale také výčet historických podob názvu s odkazem na excerpovanou literaturu či etymologii. Za všechny uveďme následující příklad: „*Trutina, Trotina*, potok, při jehož ústí jest ves Trotina. Pramen jeho jest na Vlčích, avšak i druhý potok tekoucí od Zdobína se tak jmenoval, tak lze souditi z názvu vsi Trotiny na něm ležící. u Kosmy k r. 1110 rivulus *Trutina*“ (Sedláček, 1920, s. 77). Sedmdesát čtyři let od prvního vydání „*Snůšky*“ byl v „*Onomastickém zpravodaji*“ otištěn článek Alžběty Dvořákové „*Retrográdní index historických hydronym ze Sedláčkovy Snůšky starých jmen*“ (1994), který je důkazem toho, že Sedláčkovy dílo je stále důležitým pramenem pro poznání a výzkum české anoikonymie.

Roku 1932 bez předchozího uveřejnění přípravných studií vydává Vladimír Šmilauer v Bratislavě „*Vodopis starého Slovenska*“, dílo stěžejního významu pro českou i slovenskou hydronomastiku, které je i osmdesát pět let po svém vzniku považováno za základní materiálový zdroj (Šmejkalová, 2015, s. 187; srov. též Krško, 2005, s. 19). Šmilauer zvolil metodu zpracovávání názvů vod doložených pro určité období, konkrétně v zápisech uherských listin do roku 1300. Získané podoby hydronym seřadil sémanticky dle motivace vzniku názvů, připojil k nim odkazy na etymologické slovníky a také slovanské a maďarské paralely jednotlivých jmen (1932, s. 455–502). V metodologickém popisu svého díla několikrát zmiňuje důležitost spojení znalosti toponyma se znalostí pojmenovávaného objektu a jeho přesnou lokalizací. „Při tomto postupu nejenom získáváme možnost výkladu u těch jmen, která byla podnícena jistými geografickými, orografickými nebo geologickými zvláštnostmi pojmenovaného objektu, ale připravujeme též spolehlivý materiál pro historický jazykový zeměpis a pro dějiny osídlení jednotlivých krajů“ (1932, s. 23–24). Uvedená citace vystihuje nejen metodologické východisko celé práce, ale také celé její směřování a hlavní cíle. „Sám Šmilauer spatřoval přínos své práce ve dvojí rovině: metodologické a věcné. [...] Stanovil výzkumné zásady, zejména důležitost soustavného zřetele k vývoji maďarského hláskosloví, jenž ovlivňoval původně slovanské lexikum. Věcně prokázal úzký vztah mezi jmény vod a přínaležejícími jmény osad a srovnáním slovenských hydronym s jinოსlovanskými jmény dospěl k závěru, že slovanská hydronymie je značně jednotná — jinými slovy tím snesl argumenty na podporu teorie o slovanském osídlení Slovenska“ (Šmejkalová, 2015, s. 205). Tímto dílem začíná jeho soustavný zájem o dějiny osídlení z pohledu místních jmen¹¹. Šmilauer se hydronymií zabýval i dále,

¹¹ Srov. též Šmilauer, 1960a. I když se primárně jedná o práci, pojednávající o dějinách osídlení (prostřednictvím rozborů místních jmen), své místo zde mají i hydronyma, která Šmilauer používá jako orientační body pro vymezení zkoumaných území a lokalizaci zmiňovaných osad.

avšak pouze v rovině studií (např. 1960b) či recenzí zahraničních hydronomastických prací (např. 1981). Žádný další rozsáhlejší text týkající se tohoto tematického zaměření nenapsal (podrobněji viz Šmejkalová, 2015).

V polovině 20. století začíná vycházet další stěžejní dílo české toponomastiky, „Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny“ Antonína Profouse (1949, 1951, 1954; dále Profous–Svoboda, 1957; Profous–Šmilauer–Svoboda, 1960; srov. též Oliva, 1976). Tento pětidílný lexikon podává výklad 15 500 českých i německých variant názvů 12 683 objektů sídelního charakteru a představuje základní materiálové východisko pro toponomastický výzkum (Šrámek, 2007, s. 406). Autor zmiňuje hydronyma hlavně v souvislosti s transonymizací. Např. heslo Horní Vltavice: „Obě Vltavice se do 14. stol. lišily, neboť měly různá jména. Potom ovládlo pojmenování podle řeky *Vltavy*, nad níž leží, a časem se užívalo jména Vltavice pro dolní obec a Vltava pro obec hořejší. V nové době se užívá jména Vltavice pro obě obce a rozlišují se jen přívlasky Dolní a Horní“ (Profous–Svoboda, 1957, s. 585).

Změna statusu onomastiky (z pomocné vědy historické v dílčí disciplínu lingvistiky s nutností budovat teoretická východiska spočívající na hlediscích jazykovědných a plynoucí z onymie samé), její institucionalizace v rámci jazykovědných pracovišť a založení českého onomastického periodika, „Zpravodaje Místopisné komise ČSAV“ (dnes „Acta onomastica“), ovlivnily podobu prací vznikajících v druhé polovině 20. století (Šrámek, 2007, s. 405). Ty nabízejí kromě stále přetrvávající etymologicky výkladové tendence nově také snahu o zobecňování poznatků. K toponymům, ale i k propriím obecně se již nepřistupuje pouze jako k jednotlivým jevům, ale je na ně nahlíženo také jako na celek vyznačující se společnými systémovými vlastnostmi (např. Šmilauer, 1958; srov. též Šrámek, 1972 nebo Pleskalová, 1992).

Jak již bylo naznačeno výše, i nadále vznikaly práce uplatňující etymologicko-výkladový pohled na jednotlivá propria. V tomto smyslu se hydronymy zabýval příbramský archivář Jindřich V. Bezděka, který v šedesátých letech vydal sérii článků (např. 1964), jež se soustřeďují zejména na názvy rybníků. Jedná se víceméně o výňatky z kronik a historických listin, jejichž součástí je kromě historie vzniku objektů také přehled vývoje názvů. Bezděkovy práce mají spíše charakter historicko-geografický (uvádí geografickou charakteristiku vodního objektu a jeho lokalizaci), zřídka se pouští také do výkladů názvů.

Ve větší míře se hydronymům věnoval Miroslav Frydrieh, soustřeďoval se jak na etymologické výklady (např. 1961), tak na zpracování těchto jmen v širším kontextu (např. 1964a) nebo recenze a zprávy o hydronymicky zaměřených pracích (např. 1962). Rozpracoval také retrogradní slovník československých vodních jmen, který začal sestavovat již v roce 1966. Frydrieh pro potřeby svého slovníku excerpoval knihu „Hydrologické poměry ČSSR“ (Horský, 1965–1970)

a materiál doplňoval o česká jména ze Sedláčkovy „Snůšky“ (1920) s výjimkou jmen rekonstruovaných z názvů vsí. V roce 1969 obsahoval slovník 6750 jmen, jeho vydání plánoval ještě téhož roku (Frydrič, 1970, s. 175–176). Neexistuje však žádný záznam o tom, že by byl text monografie publikován.

Několik hydronymických studií napsal i historický kartograf Ivan Honl (např. 1948) či Vilém Sajtl, který se zabýval historickými názvy rybníků (např. 1964).

Ladislav Hosák, historik a vysokoškolský pedagog, společně s lingvistou Rudolfem Šrámkem připravil dvoudílnou publikaci „Místní jména na Moravě a ve Slezsku“ (1970, 1980; srov. též Šrámek, 2013). Jak sami autoři konstatují v úvodu, jedná se o moravskoslezský protějšek „Místních jmen v Čechách“ Antonína Profouse (1949, 1951, 1954; dále Profous–Svoboda, 1957; Profous–Šmilauer–Svoboda, 1960). I když se slovník Ladislava Hosáka a Rudolfa Šrámka primárně soustřeďuje na oikonyma, jsou v něm bohatě zastoupena i hydronyma, např. heslo Ostrava: „MJ: z říčního jména *Ostrava*, názvu dolního toku dnešní řeky *Ostravice* — k adj. *ostrb* ‚rychlý, bystrý‘ + hydronym. sufix *-ava*“ (1980, s. 203). Transonymizace v rovině hydronymum → oikonymum není ojedinelá, proto lze ve slovníku nalézt také množství vyložených hydronym.

Lingvistka Drahomíra Kálalová se hydronymy zabývala již ve své rigorózní práci (1978), jejíž shrnutí představila příspěvkem „Jména rybníků na Novohradsku“ (1982). V úvodu popisuje historii rybníčního hospodářství v dané lokalitě a poté se soustřeďuje na samotná hydronyma, na která nahlíží jednak z historického hlediska, jednak dle Šmilauerova třídění a dle formálního tvoření jmen (1982). Autorka se svým výzkumem pokračovala a postupně jej rozšiřovala o nové lokality (např. 1985).

Po několika recenzích hydronymicky zaměřených prací (např. Lutterer, 1984), vydává Ivan Lutterer společně s Milanem Majtánem a Rudolfem Šrámkem publikaci „Zeměpisná jména Československa“ (1982), která má charakter výkladového slovníku vybraných místních a pomístních jmen. Hesla obsahují také lokalizaci pojmenovaných objektů s geografickými údaji a historickým přehledem podob názvů. Podruhé vyšel slovník o patnáct let později bez slovenských toponym (Lutterer–Šrámek, 2004). V obou vydáních najdeme výklady názvů známých českých vodních toků, např. *Bečva*, *Jizera* atd. Pozornost je věnována také transonymizaci: „Haná byla pojmenována podle pravého přítoku (53 km) řeky *Moravy*, ústícího pod Kojetínem a pramenícího na Dražanské vrchovině poblíž Studnice. Přenesení jména řeky *Hané* na krajinu kolem ní není nic neobvyklého, srov. *Morava*, *Orava*“ (Lutterer–Šrámek, 2004, s. 86).

Hydronymií se zabýval rovněž Aleš Fetter, který zpracoval povodí *Metuje* (1985), *Úpy* (1989) a *Stěnavy* (1999). Ve své studii „Hydronymie povodí Stěnavy na území České republiky“ (1999) vykládá nejen hydronymum *Stěnavy*, ale také

názvy pravých a levých přítoků této řeky. Uvádí, i když dosti nejednotně, varianty názvů (české i německé) excerpované z pramenů, jejich etymologii, motivaci pojmenování či místo pramene. Do povodí řadí také okolní rybníky, jejichž názvy však zpracovává zvlášť (Fetters, 1999).

Hydronyma v okolí Brna zpracoval ve svých textech Jan Skutil (např. 1995) a mj. také napsal recenzi na metodický sešit z řady HE (1988). Jménům řek v západních Čechách se v několika článcích věnoval Jaromír Spal (např. 1964); jménům řek, studánek, rybníků, studní či pramenů české části Slezska Bedřich Téma (např. 1995). Zlínskou hydronymií se zabýval Josef Kolařík, který ve svém příspěvku z roku 1995 na základě slovnědruhově a slovtvorně analýzy popsal syntaktické vztahy mezi členy víceslovných hydronym. Příspěvek je vzorovým příkladem toho, že etymologicko-výkladová analýza není jedinou možností, jak přistupovat k probrům.

Kromě programové stati „Możliwość wykorzystania zbioru nazw terenowych z obszaru Czech dla projektu Hydronymia Europaea“ (1996) napsala Libuše Olivová-Nezbedová několik článků, ve kterých se zabývá hydronymy (např. 2003) a roku 1985 ve své studii upozornila na nesrovnalosti v hydronymických údajích uvedených v „Základní mapě ČSSR“ a „Základní vodohospodářské mapě ČSSR“ (1985).

Jitka Malenínská napsala o hydronymech prací hned několik. Zabývala se standardizovanou a komunikační formou hydronym (2004), motivačními činiteli názvů tekoucích vod (1996) a vyjádřila se také k projektu HE (1995). Kapitolou o hydronymii Čech přispěla také do publikace „Pomístní jména v Čechách“, na které se podílela také Libuše Olivová-Nezbedová, Miroslava Knappová či Jana Matúšová (1995). V této kapitole Malenínská uvádí etymologii názvů známých toků (*Vltava*, *Labe* atd.) a poté popisuje motivační činitele hydronym dle upraveného Šmilauerova třídění. Motivační a sémantickou analýzu použila ve svém příspěvku „K českým jménům tekoucích vod motivovaným charakterem vody a řečiště“ (1996). Malenínská se hojně věnovala také psaní recenzí hydronymických prací (např. 1997).

Po dvoudílné publikaci o řece *Mži* se Zdeněk Jiskra (1997, 1999) soustředil nejen na jména říční, ale také na jména rybníční (např. 2005), jednu studii věnoval i názvům minerálních pramenů (2009). Pracoval s historickými jmény excerpovanými z pramenů, jejichž prostřednictvím zkoumal např. transonymizační potenciál jmen nebo původní pojmenování vodního objektu.

Staroevropskými (indoevropskými) hydronymy se zabýval Ondřej Šefčík, který vycházel ze staroevropské hypotézy formulované Hansem Krahem. Takto postupoval např. u analýzy hydronyma *Olše*, resp. *Olza*: „Můžeme tedy jméno řeky *Olzy* považovat za prokázaně staroevropské, neboť vyhovuje jak svým sémantickým obsahem, tak i možností zařazení do širší staroevropské struktury slovo-

tvorné a zároveň rozšíření příbuzných hydronym přesvědčivě ukazuje nemožnost přisoudit našemu hydronymu keltský či germánský původ“ (Šefčík, 1998, s. 48). Baltoslovanským a před slovanským hydronymům se věnoval také brněnský indoeuropeista Václav Blažek, který metodou rekonstrukce původních forem, jejich etymologickým výkladem a komparací s evropskými hydronymy popisoval jazykové vztahy a osídlení českých zemí. Jeho příspěvek „Před slovanská hydronyma českých zemí“ (2006) obsahuje etymologický rozbor 36 hydronym, která jsou rozčleněna dle svého původu do čtyř kategorií: „Staroevropská hydronyma“ (*Jizera, Labe*), „Keltská hydronyma“ (*Haná a Kremžský potok*), „Germánská hydronyma“ (*Bečva, Vltava* atd.) a „Hydronyma s možnou baltickou etymologií“ (*Cidlina, Metuje*, atd.).

Výzkumem hydronym se zabýval také Václav Lábus (2009) nebo Pavel Štěpán, jehož práce se zaměřuje obecně na zeměpisná jména a jejich motivaci. Pavel Štěpán se mj. soustřeďuje na pojmenování odrážející barvu jednotlivých objektů, a to nejen v rovině vizuální, ale také symbolické či metaforické (pokus o kognitivní přístup). Tento motivační aspekt se hojně vyskytuje u hydronym, zejména adjektiva černý/á a bílý/á. U těchto přívlastků autor rozlišuje primární (dle skutečné barvy objektu) a sekundární (přenesený) význam. Dále se věnuje sémantickému poli těchto barev, které zahrnuje přívlastky volně přiřaditelné k jednotlivým základním barvám, např. bílý = *Stříbrný potok* (Štěpán, 2003). Hydronymům se věnuje, i když pouze v rámci kontextu pomístních jmen, také ve své nejnovější publikaci „Pomístní jména v Čechách z pohledu slovtvorného“ (2016).

V posledních 20 letech se česká toponomastika hydronymy zabývala intenzivněji, což dokazují i mnohé bakalářské a diplomové práce s hydronomastickou tematikou (např. Hodonická, 2012; Slepíčka, 2014).

PROJEKT HE A ČESKÁ HYDRONOMASTIKA

Zatímco se onomastická pracoviště sousedních států (Německo, Polsko a Slovensko) připojila k projektu HE, metodologicky jednotnému popisu hydronym v celoevropském kontextu, a postupně zpracovávají jednotlivá povodí svých řek, česká onomastika od vydání Šmilauerova „Vodopisu starého Slovenska“ (1932) žádné ucelené hydronomastické dílo nevytvořila. Přitom české prostředí s projektem HE seznámil prostřednictvím recenze metodického svazku ihned po jeho vydání Jan Skutil (1988). Roku 1990 jej Jana Matušová přiblížila ve zprávě „Projekt výzkumu hydronym Evropy“ (1990), v níž popisuje jednotlivé sešity HE vydané do té doby a jeho stručnou historii. Další, kdo se ve svém příspěvku „K projektu Hydronymia Europaea“ (1995) snažil upozornit na HE, byla Jitka

Malenínská. Autorka představila teoretická východiska říčních jmen, která popisuje jako „jména řek a jejich přítoků, ale také zátok, podzemních toků, vodopádů, potoků, kanálů, stok. K stojatým vodám patří jezera, rybníky a jiné umělé vodní nádrže“ (Malenínská, 1995, s. 151). Charakterizuje metodu, prameny a literaturu k zpracování hydronymie Čech, ale i stavbu hesel. Přestože autorka v závěru apeluje na české toponomastiky a vyzývá je, aby přispěli „svou hřivnou k velkorysému hydronomastickému projektu Hydronymia Europaea“ (Malenínská, 1995, s. 155), česká hydronomastika je i po dvaadvaceti letech od uveřejnění tohoto příspěvku při porovnání s evropským kontextem pozadu, respektive stále se systematickým zpracováním hydronymie nezačala. Přitom již v roce 1964 Miroslav Frydrieh publikoval stat', ve které popisoval plánovaný projekt na zpracování hydronymie, „Hydronymia Bohemiae“ (dále HB). „Mám v úmyslu spolupracovat s varšavským střediskem prof. Zwolińského, připravujícím slovanskou hydronymii; HB má splnit tento úkol pro území Čech“ (Frydrieh, 1964b, s. 36). Jednalo se tedy o práci v širším kontextu, která měla zmapovat až 10 000 hydrologických objektů a měla se skládat z abecedně řazeného slovníku standardizovaných podob hydronym a jejich sémantické či slovotvorné analýzy. Frydrieh ve své stati popsal způsob excerptce z archivních a kartografických pramenů, nastínil podobu hesláře a základní stavbu hesla, to vše s názornými příklady. Dále charakterizoval pomocnou literaturu pro etymologický rozbor hydronym a představil záměr konfrontovat jména HB s vlastními jmény slovanskými a baltskými (Frydrieh, 1964b, s. 38). Práce nebyla publikována, ale její rukopis je uložen v archivu oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

SHRNUTÍ

Tato studie vychází z rukopisu dizertační práce „Hydronymie povodí Ostravice“, která tematicky i metodologicky navazuje na projekt zpracováváný slovenskými lingvisty pod názvem „Hydronymia Slovaciae“, jehož úkolem je kompletně zmapovat slovenskou hydronymii dle jednotných pokynů a je součástí celoevropského zpracování hydronymie „Hydronymia Europaea“. Přesto, že se česká toponomastika k těmto projektům zatím oficiálně nepřipojila ani nepřihlásila, výzkum zabývající se hydronymy a hydronomastikou má v českém prostředí bohatou tradici. Reprezentují ji však zatím tematicky, metodologicky i pramenně roztržštěné texty různého rozsahu i zaměření.

Předmětem předložené studie je tedy kritický komentovaný přehled české hydronomastické literatury od prvních pokusů (naivní, bakalářské či lidové etymologie hydronym), přes texty z období 19. století až po práce z posledních let pokoušející se hydronyma vyložit v širším kontextu, zejména z pohledu jejich

komunikačního fungování. Zmíněny jsou také důležité (zejména historické) mapové prameny, které česká hydronyma zaznamenávají. Kompletní soubor publikací, studií, článků a diplomových prací, které se nějak vztahují k tématu výzkumu českých hydronym, tvoří jednu z příloh výše zmíněné dizertační práce.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

Prameny

- Daňhelka, J. [a kol.]. (1988). Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Vydání textu a veškerého textového materiálu. T. I. Praha: Academia.
- Hájek z Libočan, V.–Linka, J. (2013). Kronika česká. Praha: Academia.
- Kosmas–Bretholz, B. (1995). Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag. Cosmae Pragensis chronica Boemorum. München: Monumenta Germaniae Historica.
- Philonomus, M.–Koupiš, O. (2003). Grammatica Bohemica. Gramatika česká. Knížka slov vyložených. Praha: KLP–Koniasch Latin Press.

Literatura

- BD — Bibliografická databáze. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i, <http://www.bibliografie.ujc.cas.cz/> (cit. 28. 1. 2015).
- Bezděčka, J. V. (1964). Rybníky u Pičína. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 5, s. 13–18.
- Blažek, V. (2006). Předslovanská hydronyma českých zemí. In: R. Květ–V. Poborský (eds.). Cesty a stezky do časů Velké Moravy. Sborník o komunikacích z dob velkomoravských a předvelkomoravských. Brno: Moravskoslezský archeologický klub, s. 71–75.
- Černý, F.–Váša, P. (1907). Moravská jména místní. Výklady filologické. Brno: Matice moravská.
- Daňhelka, J. (ed.). (1969). Dílo Jana Amose Komenského. Johannis Amos Comenii Opera omnia. T. I. Praha: Academia.
- Dvořáková, A. (1994). Retrogradní index historických hydronym ze Sedláčkovy Snůšky starých jmen. Onomastický zpravodaj, 34–35, s. 11–28.
- Fetters, A. (1985). Hydronymie povodí řeky Metuje. In: V. Sádlo (ed.), Náchodsko od minulosti k dnešku. Vlastivědný sborník muzeí náchodského okresu. T. III. Náchod: Okresní muzeum Náchod, s. 93–115.
- Fetters, A. (1989). Hydronymie povodí řeky Úpy. In: J. Švec–V. Wolf (eds.), Krkonoše — Podkrkonoší. Vlastivědný sborník. T. VIII. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší, s. 241–268.
- Fetters, A. (1999). Hydronymie povodí Stěnavy na území České republiky. In: V. Wolf (ed.), *Kladský sborník*. T. III. Hradec Králové: Pedagogická fakulta VŠP v Hradci Králové, s. 405–417.
- Frydriech, M. (1961). K etymologii jména Botič. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 2, s. 306–307.
- Frydriech, M. (1962). K hydrologické klasifikaci vod [recenze]. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 3, s. 432–436.
- Frydriech, M. (1964a). Vodní jména v Čechách. T. I, II. [Przechowywane w archiwum Zakładu Onomastyki Instytutu Języka Czeskiego AV ČR, Praha].
- Frydriech, M. (1964b). Hydronymia Bohemiae. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 5, s. 36–38.

- Frydri ch, M. (1970). Retrográdní slovník československých vodních jmen. In: Š. Křištof (ed.), Zborník materiálov zo sympózia o teoretických a metodologických otázkach onomastiky a II. slovenskej onomastickej konferencie v Nitre 22.–24. 5. 1969, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, s. 175–176.
- Hod oní cká, V. (2012). Hydronyma na Stříbrsku. [Bakalářská práce]. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Plzeň.
- H on l, I. (1948). O jméně řeky Metuje. *Boumovsko*, 2, s. 53–54.
- H on l, I. (1970). Česká toponomastická práce do roku 1918. Blansko: ONV.
- H or sk ý, L. (red.) (1965–1970). Hydrologické poměry Československé socialistické republiky. T. I–III. Praha: Hydrometeorologický ústav.
- H os ák, L.–Š r á mek, R. (1970). Místní jména na Moravě a ve Slezsku. T. I: A–L. Praha: Academia.
- H os ák, L.–Š r á mek, R. (1980). Místní jména na Moravě a ve Slezsku. T. II: M–Ž. Praha: Academia.
- J í re č ek, H. (1874). Jména řek a potoků. *Památky archeologické a místopisné*, 9, s. 61–62.
- J í re č ek, H. (1876). Zeměpisný obraz dávných Čech. *Časopis Musea království českého*, 50, s. 717–732.
- J í sk ra, Z. (1997, 1999). Die Miesá. *Hydronomische Wanderungen durch das Stromgebiet eines westböhmisches Flusses*. T. I, II. Trutnov: Moby Dick.
- J í sk ra, Z. (2005). Starší česká jména přítoků Mže. *Acta onomastica*, 46, s. 65–71.
- J í sk ra, Z. (2009). Minerální prameny v severním povodí řeky Mže. *Acta onomastica*, 50, s. 102–107.
- K á la lo v á, D. (1978). Jména rybníků na Novohradsku, výklad a třídění, metodické využití v práci ZDŠ. Rigorózní práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta.
- K á la lo v á, D. (1982). Jména rybníků na Novohradsku. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 23, s. 318–329.
- K á la lo v á, D. (1985). Jména rybníků na Blatensku. *Onomastický zpravodaj, ČSAV* 26, s. 417–424.
- K o la ř ík, J. (1995). Onymický systém hydronym na Zlínsku. In: R. Šrámek–J. Bartůňková–V. Koblížek (eds.), *Onymické systémy v regionech*. Sborník příspěvků z V. semináře „Onomastika a škola“, konaného 12.–14. 1. 1993 v Hradci Králové. Hradec Králové: Gaudemus, s. 163–169.
- K r š k o, J. (2005). Spracovanie hydronymie Slovenska. Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- L á b u s, V. (2009). Pojmenování Lužické Nisy a jejich zdrojnic v proměnách času. *Acta onomastica*, 50, s. 143–151.
- L ut t e r e r, I. (1984). Jurij A. Karpenko a kolektiv, *Hidronimy nižnoho Ponistrov'ja* [recenze]. *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 25, s. 409–411.
- L ut t e r e r, I.–M a j t á n, M.–Š r á mek, R. (1982). Zeměpisná jména Československa. Praha: Mladá fronta.
- L ut t e r e r, I.–Š r á mek, R. (2004). Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Havlíčkův Brod: Tobiáš.
- M a l e n í n s k á, J. (1995). K projektu *Hydronymia Europaea*. In: R. Šrámek–J. Bartůňková–V. Koblížek (eds.), *Onymické systémy v regionech*. Sborník příspěvků z V. semináře „Onomastika a škola“, konaného 12.–14. 1. 1993 v Hradci Králové. Hradec Králové: Gaudemus, s. 151–156.
- M a l e n í n s k á, J. (1996). K českým jménům tekoucích vod motivovaným charakterem vody a řečiště. In: K. Rymut (ed.), *Hydronimia slowiańska*. Materiały z międzynarodowej konferencji hydronimicznej Mogilany, 20.–24. IX 1994. T. II. Kraków: Wyd. IJP PAN, s. 59–62.

- Malenínská, J. (1997). Zdeněk Jiskra, Die Miesa. Hydronomische Wanderungen durch das Stromgebiet eines westböhmisches Flusses [recenze]. *Acta onomastica*, 38, s. 182–185.
- Malenínská, J. (2004). Standardizované versus komunikační formy českých hydronym a oronym v neoficiální sféře. In: E. Minářová–K. Ondrášková (eds.), *Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve Vzdělávacím středisku Šlapanice 10.–12. 2. 2004*. Brno: Masarykova univerzita, s. 319–323.
- Matúšová, J. (1990). Projekt výzkumu hydronym Evropy. *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 31, s. 193–194.
- Nováková, M. (1991). *Bibliografie české lingvistiky 1989*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
- Nováková, M. (2013). *Bibliografie české onomastiky 2009–2010*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
- Nováková, M.–Dvonč, L. (1992). *Bibliografie české a slovenské onomastiky 1989–1990*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR.
- Oliva, K. (1976). *Retrográdní slovník k dílu Dr. Antonína Profouse „Místní jména v Čechách“*. T. I–IV. Praha: ČSAV.
- Olivová-Nezbedová, L. (1985). Hydronymie na mapách ČSSR 1 : 50 000. *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 26, s. 560–561.
- Olivová-Nezbedová, L. (1996). *Możliwość wykorzystania zbioru nazw terenowych z obszaru Czech dla projektu Hydronymia Europaea*. In: K. Rymut (red.), *Hydronymia słowiańska. Materiały z międzynarodowej konferencji hydronimicznej Mogilany, 20.–24. 9. 1994*. T. II. Kraków: Wyd. IJP PAN, s. 63–67.
- Olivová-Nezbedová, L.–Knappová, M.–Malenínská, J.–Matúšová, J. (eds.) (1995). *Pomístní jména v Čechách. o čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia.
- Parma, R. (1893). *Soupis osad, samot, hor, vrchů, lesů, řek, potoků, tratí, pozemků atd. v soudním okrese Frýdeckém. Věstník Matice opavské*, 3, s. 6–13.
- Pleskalová, J. (1992). *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany: H & H*.
- Prasek, V. (1877). *Výklad na jména polí, lesů, rybníkův a luk. Komenský*, 5, č. 52, s. 819–822.
- Profous, A. (1949). *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. II: Ch–L*. Praha: ČSAV.
- Profous, A. (1951). *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. III: M–Ř*. Praha: ČSAV.
- Profous, A. (1954). *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. I: A–H*. Praha: ČSAV.
- Profous, A.–Svoboda, J. (1957). *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. IV: S–Ž*. Praha: ČSAV.
- Profous, A.–Šmilauer, V.–Svoboda, J. (1960). *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původ a změny. T. V: Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha: ČSAV.
- Prusík, F. X. (1898). *Mže, Brzovoda, Bořvoda, Střela, Šipka, Šalotka, Ludica. Sborník České společnosti zeměvědné*, 4, s. 177–178.
- Roubík, F. (1952, 1955). *Soupis map českých zemí. T. I, II*. Praha: ČSAV.
- Sajtl, V. (1964). *Jména rybníků z let 1563–1644. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 5, s. 144–145.
- Sedláček, A. (1920). *Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. Praha: Nakladatelství České akademie věd a umění.
- Schmid, W. P.–Rymut, K.–Udolph, J. (1988). *Hydronymia Europaea. Einführung. Ziele. Grundlagen. Methoden*. Stuttgart: Steiner.

- Skutil, J. (1988). Wolfgang Paul Schmid–Kazimierz Rymut–Jürgen Udolph, *Hydronymia Europaea. Einführung. Ziele. Grundlagen. Methoden* [recenze]. *Vlastivědný věstník moravský*, 40, s. 395–396.
- Skutil, J. (1995). Onymický systém hydronym a oronym v Brně. In: R. Šrámek–J. Bartůňková–V. Koblížek (eds.), *Onymické systémy v regionech. Sborník příspěvků z V. semináře „Onomastika a škola“*, konaného 12.–14. 1. 1993 v Hradci Králové. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 195–198.
- Slepíčková, J. (2014). *Hydronymie Ostravska*. [Diplomová práce]. Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, Ostrava.
- Spal, J. (1964). Jména řek v Západočeském kraji. In: M. Bělohávek (ed.), *Minulostí Západočeského kraje*, 3, s. 170–181.
- Spieß, B. V. (1859). Zapomenuté názvy některých potoků na Písecku. *Poutník od Opavy*, 2, s. 279–280.
- Strnad, J. (1898). Mže či Berounka? *Sborník České společnosti zeměvědné*, 4, s. 72–77, 102–107.
- Šefčík, O. (1998). Otázka staroevropského původu hydronyma Olše. In: I. Pospíšil (ed.), *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*, XLVII. Brno: Masarykova univerzita, s. 45–49.
- Šmejkalová, M. (2015). *Praporu věren i ve ztraceném boji. Vladimír Šmilauer. Život a dílo filologa (1895–1983)*. Praha: Academia.
- Šmilauer, V. (1932). *Vodopis starého Slovenska*. Praha–Bratislava: Nakladatelství společnosti Šafaříkovy.
- Šmilauer, V. (1958). Metoda „malých typů“ v toponomastice. In: K. Horálek–J. Kurz (ed.), *Sborník slavistických prací věnovaných IV. Mezinárodnímu sjezdu slavistů v Moskvě*. Praha: SPN, s. 44–51.
- Šmilauer, V. (1960a). *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: ČSAV.
- Šmilauer, V. (1960b). Třídění vodních jmen (hydronymů). *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 1, s. 48.
- Šmilauer, V. (1981). *Slovník hidronimiv Ukrajiny* [recenze]. *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 22, s. 157–163.
- Šrámek, R. (1972). Toponymické modely a toponymický systém. *Slovo a slovesnost*, 33, s. 304–318.
- Šrámek, R. (2007). *Onomastika*. In: J. Pleskalová (ed.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, s. 377–425.
- Šrámek, R. (2013). *Retrográdní slovník místních jmen Moravy a Slezska*. Brno: Masarykova univerzita.
- Štěpán, P. (2003). Označení černé a bílé barvy v zeměpisných jménech v Čechách. *Naše řeč*, 86, s. 82–95.
- Štěpán, P. (2016). *Pomístní jména v Čechách z pohledu slovtvorného*. Praha: Academia.
- Téma, B. (1995). Charakteristika hydronym na východním Těšínsku. *Acta onomastica*, 36, s. 243–244.
- Tyl, Z. (1955). *Bibliografie české lingvistiky za léta 1945–1950*. Praha: ČSAV.

SUMMARY

RESEARCH OF CZECH HYDRONYMS IN HISTORICAL PERSPECTIVE

This study is based on the manuscript of the doctoral dissertation “Hydronymy of the Ostravice River Basin”, which takes as its thematic and methodological starting-point a project by Slovak linguists entitled “Hydronymia Slovaciae”; this project aims to produce a complete description of Slovak hydronymy applying consistent methodology, and it forms part of the European “Hydronymia Europaea” project. Although Czech toponomastics has not yet officially joined this project (or declared an intention to join it), research in Czech hydronymy and hydronomastics nevertheless has a long tradition.

This study offers a critical commented overview of Czech hydronomastic literature from the earliest attempts (naive texts or folk etymologies), through 19th-century studies, to more recent research which seeks to understand hydronyms in their broader context, especially in terms of their communicative functions. The study also mentions important (mainly historical) cartographic sources recording Czech hydronyms. One of the appendices to the above-mentioned dissertation is a complete bibliography of studies, articles, Master’s theses and other publications that are in some way relevant to Czech hydronymy.

Key words: waternames, hydronomastics, Hydronymia Europaea, Hydronymia Slovaciae, historical context